

УДК 94(477.86): 94(438)

РАДЯНСЬКА ПРОПАГАНДИСТСЬКО-АГІТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ В 1920-х рр.

Тамара ГАЛИЦЬКА-ДІДУХ

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії,
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: tamara.halytska@pnu.edu.ua*

DOI: 10.15330/gal.36.70-83

ORCID: 0000-0002-0950-5182

У науковій статті висвітлено пропагандистсько-агітаційну діяльність більшовицького керівництва УСРР і РСФРР в Східній Галичині в 1920-х рр. Доведено, що позиція радянського уряду залежала від тогочасної політичної кон'юнктури. Однак незмінним залишалося прагнення експортувати "світову соціалістичну революцію" в Західну Європу. Організаційним центром для реалізації цього завдання був Комуністичний Інтернаціонал, а основним адептом більшовицького впливу на західноукраїнських землях залишалася Комуністична партія Східної Галичини (з 1923 р. – Комуністична партія Західної України), під контролем якої були "Сельроб" і Комуністичний союз молоді Західної України.

Радянське керівництво використовувало активні форми інформаційно-психологічного впливу на населення Східної Галичини. Основними напрямками та способами пропагандистсько-інформаційних технологій більшовицького керівництва у 20-х рр. ХХ ст. були: маніпулювання східногалицьким питанням на міжнародній арені з метою послаблення геополітичного значення Польщі та здобуття підтримки політичних діячів Східної Галичини; поширення радянської пропагандистської літератури, у якій подавалася спотворена інформація про соціально-економічну і національно-культурну політику більшовиків в Україні; запровадження широкої агентурної мережі, фінансованої Москвою не тільки з пропагандистською метою, але й для створення "керованого хаосу" через страйки та селянські виступи. Радянські агенти поширювали агітаційні матеріали, залучали місцевих мешканців до пропагандистської діяльності, провокували антипольські настрої. Таким чином, радянські пропагандистсько-інформаційні заходи були спрямовані на дезорганізацію та дезорієнтацію населення Східної Галичини, на вплив щодо його емоційного та психологічного стану; зміну суспільної думки в інтересах більшовицького керівництва.

***Ключові слова:** Східна Галичина, пропаганда, дезінформація, агентура, Комуністична партія Східної Галичини, Комуністична партія Західної України, міжнародно-правовий статус.*

З початку 2014 року Російська Федерація здійснює військові дії на території України, які мають небачені за останні десятиліття в Європі масштаби. Окрім безпосередньої військової агресії, РФ продовжує використовувати проти України активні форми інформаційно-психологічного впливу та явну пропаганду з метою як консолідації власного населення, так і дестабілізації внутрішньої ситуації в Україні, а також "легітимізації" своїх агресивних дій на зовнішній арені. На думку вчених С. Г. Денисюк та В. О. Корнієнко, "російська пропаганда набула форм геббельсівської пропаганди часів Другої світової війни, а сьогодні в Російській Федерації на всіх рівнях суспільства розгорнута пропаганда"¹. Дослідник М. Максимович також відзначає те, що "тенденції викривлення правдивих подій, маніпуляції і державна пропаганда з боку представників російських мас-медіа призвели до того, що такі дії журналісти та політологи називають терміном "рашизм" (проводячи аналогії з методикою нацистської та фашистської пропаганди, оскільки пропаганда Путіна за своєю брехливістю, зухвалістю, масованістю і метою дуже схожа на геббельсівську)"². Тому в сучасних умовах аналіз інформаційної війни як скла-

¹ Денисюк С. Г., Корнієнко В. О. Імідж України у внутрішньо і геополітичних контекстах сучасності. Житомир–Київ–Краків : ФОП Євєнюк О. О., 2014. Вип. 4. С. 95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spur_2014_4_13 (дата перегляду: 07.05.2023).

² Максимович М. Медійні аспекти "путінської" аудіовізуальної пропаганди. *Теле- та радіожурналістика*. 2015. Вип. 14. С. 196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2015_14_28. (дата перегляду: 10.04.2022).

дової зовнішньополітичного курсу Російської Федерації відносно України та пошук шляхів протидії Україні російським інформаційним впливам; потребують осмислення політики більшовицького керівництва у цьому напрямку в історичному ракурсі.

Об'єктом дослідження є політика радянських урядів щодо західних областей України у 20-х рр. ХХ ст. Предметом дослідження є пропагандистсько-агітаційні заходи урядів РСФРР і УСРР на території Східної Галичини у 20-х рр. ХХ ст. Мета дослідження – з'ясувати основні заходи більшовицького керівництва РСФРР і УСРР щодо розгортання пропагандистсько-агітаційної діяльності на території Східної Галичини у 1920-х рр.

Серед істориків окремо відзначимо Олександра Карпенка – відомого українського дослідника історії ЗУНР³. Радянофільство в Українському національно-демократичному об'єднанні (УНДО) висвітлює М. Кугутяк⁴. О. Зайцев демонструє зміни в українському національно-державницькому таборі Галичини 1920-их рр.⁵. Микола Литвин аналізує геополітику більшовицької Росії щодо Західно-Української Української Народної Республіки і Галицької Соціалістичної Радянської Республіки⁶. Радянофільство Є. Петрушевича досліджено О. Павлюком⁷. Ґрунтовно радянофільство у Західній Україні у 1920-ті рр. висвітлює І. Соляр⁸. Діяльність ліворадикальних організацій міжвоєнного періоду досліджують Р. Гусак, М. Пиріг⁹. Іван Зуляк аналізує публікації радянофільських видань про діяльність “Просвіти” у Східній Галичині міжвоєнного періоду¹⁰. М. Розумний, В. Сокирська і проводить аналогії політики російських режимів різних періодів у національному питанні¹¹. Незважаючи на те, що історики досліджують дану проблематику, однак залишається ряд питань, що потребують окремого висвітлення.

Більшовицьке керівництво Росії та України в першій половині 20-х рр. ХХ ст. вдало маніпулювало східногалицьким питанням на міжнародній арені, маючи на меті посилити

³ Західно-Українська Республіка 1918–1923 : історія / керівник автор. колективу й відповід. редактор Олександр Карпенко. Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. 628 с.

⁴ Кугутяк М. В. Історія української націонал-демократії (1918–1929) Т.1. К. ; Івано-Франківськ. 2002. 536 с.

⁵ Зайцев О. Ю. “Орієнтація на Схід” в українському національно-державницькому таборі Галичини (1920-ті рр.). *Четвертий міжнародний конгрес українців. Історія. Ч. II : ХХ століття*. Одеса; Київ; Львів, 1999. С. 499–505.

⁶ Литвин М. ЗУНР і Галицька СРР у геостратегії більшовицької Росії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* : зб. наук. пр. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. Вип. 18. С. 101–118.

⁷ Павлюк О. В. Радянофільство Є.Петрушевича: переконання чи вимушеність. *Український історичний журнал*. 1997. № 4. С. 92–113.

⁸ Соляр І. Радянофільство у Західній Україні (1920–ті рр.). *Український історичний журнал*. 2009. № 1. С. 55–67. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104876/05-Solyar.pdf?sequence=1> (дата перегляду: 07.05.2023).

⁹ Гусак Р. Ліворадикальний рух Східної Галичини та Західної Волині міжвоєнного періоду. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. : Історія*. 2014. Вип. 2, ч. 3. С. 51–56; Пиріг М. Ліворадикальні сили у саботажницьких акціях 1930 року та їх наслідки. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія*. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. Вип. 2. С. 77–83.

¹⁰ Зуляк І. Радянофільські видання про діяльність “Просвіти” в Східній Галичині міжвоєнного періоду. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія*. Тернопіль : Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 2. Ч. 2. С. 44–52.

¹¹ Розумний М. М. Виклики національного самовизначення : монографія. К. : НІСД, 2016. 196 с.; Сокирська В. В. Українська дипломатична місія УСРР при Народному комісаріаті в справах національностей РСФРР. *Грані: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. 2015. № 7 (123). Липень. С. 147–151; Терлюк І. Союз РСР як форма реалізації російської імперської доктрини політичного поглинання України: утворення і державно-правовий статус Української РСР. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія : Юридичні науки*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2022. № 4(36). URL: <https://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-9-number-436-2022/union-ssr-form-implementation-russian-imperial> Terlyuk I. “The union of the SSR as a form of implementation of the russian imperial doctrine of the political absorption of Ukraine: formation and legal status of the Ukrainian SSR” (дата перегляду: 03.06.2023).

радянськості серед політичних діячів Східної Галичини та еміграції. Міжнародна кон'юнктура цьому всіляко сприяла. Уряд ЗУНР на початку 1920-х рр. активно звертався до міжнародної спільноти для підтримки своєї боротьби за припинення польської окупації території Галицької Республіки та визнання її суверенітету. Для досягнення цих цілей уряд звертався до Верховної Ради країн Антанти, Ліги Націй, урядів світових держав та окремих політичних діячів. У своїх зверненнях уряд ЗУНР підкреслював важливість міжнародного визнання для успішного вирішення проблеми окупації та відновлення незалежності Галицької Республіки. З метою досягнення цієї мети, уряд ЗУНР використовував різноманітні дипломатичні та політичні інструменти для залучення уваги міжнародної спільноти та здійснення дієвого тиску на Польщу. Однак європейські уряди зволікали із вирішенням східногалицького питання.

Невизначена позиція європейських країн у цьому питанні підштовхувала діячів ЗУНР до пошуку підтримки з боку радянської сторони. Адже політика польського уряду на визнання східногалицької проблеми як внутрішнього питання Польщі і міжнародного схвалення східних польських кордонів наштовхувалася на радянські заяви, в яких заперечувалося право Польщі на Східну Галичину. Зокрема, на Генуезькій конференції, за визнанням К. Левицького “наші меморіяли вручили ми також совітській делегації. Вона заявляє прихильно до нашої справи, але назверх виступає лояльно супроти Польщі”. У відповідь Г. Чичерін переслав радянську ноту від 4 травня 1922 р. західноукраїнським представникам¹². 8 травня галицька делегація у ноті голові 1-ї комісії конференції Карлові Шанцеру аргументом щодо визнання Східної Галичини незалежною республікою наводила радянську декларацію від 24 вересня 1920 р. під час Ризьких переговорів¹³. Англійська делегація підтримала прохання західноукраїнського уряду і 10 травня 1922 р. запропонувала включити питання про міжнародний статус Східної Галичини на порядок денний Генуезької конференції, оскільки це питання є джерелом європейського неспокою, а з часом може стати причиною втручання радянського керівництва у внутрішні справи Польщі. У результаті тиску французької і польської сторін це питання було зняте із розгляду конференції. Своєю чергою, 22 липня 1922 р. уряд РСФРР засуджував Польщу у недотриманні 7 статті Ризького договору, заявляючи, що виконання умов цієї статті є умовою для налагодження добросусідських відносин між країнами¹⁴. У ноті польському урядові від 3 жовтня 1922 р. уряд УСРР заявив, що неприпустимість вирішення державного устрою Східної Галичини без участі галицьких українців. Звісно, такі заяви більшовицького уряду України були “загальносоюзною тактикою”, яка створювалася більшовицьким керівництвом Росії і випливала із принципу доцільності. Існування міжнародної суб'єктності УСРР на початку 20-х років мало продемонструвати самостійний характер радянської України.

Зрештою спроби уряду ЗУНР на міжнародній арені за допомогою дипломатичних інструментів домогтися вирішення східногалицького питання в 1921 – поч. 1923 р. не увінчалися успіхом. 14 березня 1923 р. Верховна рада Антанти визнала “суверенітет” Польщі над Східною Галичиною¹⁵. Радянські уряди Росії й України розгорнули активну пропагандистську роботу на міжнародній арені, спрямовану на створення позитивного іміджу РСФРР та УСРР як захисника інтересів населення Східної Галичини. Так, 13 березня 1923 р. уряд радянської України надіслав урядам Франції, Великобританії та Італії ноту, в якій вказувалося, що уряд УСРР “вважатиме недійсним встановлення якого б то не було режиму в Східній Галичині без його попередньої згоди і без опиту самого населення”. Того ж дня з аналогічною нотою виступив і уряд РРСФР¹⁶.

¹² Західно-Українська Республіка 1918–1923 : історія / керівник автор. колективу й відповід. редактор Олександр Карпенко. Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. С. 528.

¹³ Там само. С. 528.

¹⁴ Документи і матеріали по истории советско-польских отношений. Москва, 1966. Т. 4 ; Апрель 1921 г. – май 1926 г. С. 297.

¹⁵ Документы внешней политики СССР. Т. VI : 20 ноября 1922 г. – 31 декабря 1923 г. / М-во иностр. дел СССР. Москва : Госполитиздат, 1962. С. 242.

¹⁶ Сливка Ю. Ю. Борьба трудящихся Східної Галичини проти іноземного поневолення. Київ, 1973. С. 186–187.

17 травня 1923 р. Народний комісаріат закордонних справ УРСР надіслав у Політбюро ЦК КП(б)У “Тези нашої національної політики у відношенні окупованих Польщею і Румунією українських областей”. В тезах зазначалося, що “вихідним пунктом нашої політики у відношенні... Галичини, є невизнання радянською Україною і всім Союзом приналежності цих областей до Польщі..., як приєднаних силою всупереч права націй на самовизначення”¹⁷.

12 серпня 1923 р. була оголошена “Декларація про Східну Галичину”, в якій радянська сторона відкидала рішення Ради послів від 14 березня 1923 р. Польський уряд звинуватив більшовицьке керівництво в актуалізації “неіснуючого питання”. У відповідь радянський уряд у ноті від 22 вересня заявив, що вирішення цього питання без участі СРСР робить його неправомірним¹⁸.

10 травня 1924 р. у радянській ноті до польського уряду йшлося про недотримання Польщею прав національних меншин, гарантованих Ризьким мирним договором. “Атмосфера жахливого поліцейного терору, лютогоючого на білоруських кресах і в Східній Галичині, наповнює населення цих областей страхом, причому насильство і репресії не тільки не затихають, а, навпаки, приймають регулярний і масовий характер”¹⁹. Засуджувалася політика осадництва, утиски православної церкви, закриття українських шкіл. 12 серпня 1924 р. радянська делегація в Лондоні заявила, що рішення про приєднання Східної Галичини до Польщі 1923 р. є це “не тільки насильство над волею народу Східної Галичини, але й порушення повторних обіцянок союзних держав дати населенню Східної Галичини право національного самовизначення”. Радянське керівництво закликала англійський уряд “допомогти населенню Галичини самому визначити свою долю”²⁰. Такі ж тези були у ноті уряду СРСР урядові Польщі від 5 вересня 1924 р., в якій закликала поважати право народів на самовизначення і надання можливості ним скористатися²¹. 14 травня 1925 р. нарком закордонних справ СРСР Г.Чичерін на III Всесоюзному з’їзді рад заявив, що порушення прав нацменшин у Польщі тісно пов’язані із перебігом радянсько-польських відносин, чим кращі відносини, тим лояльніша політика²².

Подібні заяви радянського керівництва, з одного боку, використовувалася для послаблення зовнішньополітичної ролі Польщі на міжнародній арені. З другого боку, уряди радянських Росії та України вдало використали в своїх інтересах розчарування галичан у позиції європейських держав щодо вирішення східногалицького питання на користь Польщі. Закордонна група Української народно-трудова партії у квітні 1923 р. підтримала позицію Є. Петрушевича про можливість “кооперації лише з Литвою, Білорусією, радянськими республіками, Німеччиною і зарисовуючоюся можливістю помічі зі сторони Англії на випадок її скооперування із Совітами”²³.

У процесі створення УНДО у її платформу була введена компромісна позиція щодо УСРР: “...хоча сучасний устрій радянської України не покривається ідеологією УНДО, усе ж уважаємо радянську Україну етапом до соборної незалежної української держави, яка зреалізується під прапором свідомих мас усього українського народу”. Здобуття соборної української державності пов’язувалося з розбудовою УСРР та об’єднанням навколо неї всіх українських земель²⁴. Декоративна незалежність радянської України створювала ілюзію її справжнього існування. Однак, на другому з’їзді УНДО у листопаді 1926 року партія відмовилась від ідеї

¹⁷ Сливка Ю. Ю. Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення... С. 188–189.

¹⁸ Гетьманчук М. Українське питання в радянсько-польських відносинах (1920–1939 рр.). Львів : Світ, 1998. С. 179.

¹⁹ Документы и материалы по истории советско-польских отношений. Москва, 1966. Т. 4 : Апрель 1921 г. – май 1926 г. С. 293.

²⁰ Там само. С. 317.

²¹ Там само. С. 323–324.

²² Там само. С. 400–401.

²³ Соляр І. Радянське питання у Західній Україні (1920–ті рр.). *Український історичний журнал*. 2009. № 1. С. 56. URL: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2009/1/5.pdf> 12.06.22 (дата перегляду: 07.05.2023).

²⁴ Соляр І. Радянське питання у Західній Україні (1920–ті рр.). *Український історичний журнал*. 2009. № 1. С. 57. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104876/05-Solyar.pdf?sequence=1> (дата перегляду: 07.05.2023)

про радянську Україну як етап до створення соборної незалежної України та згодом перейшла на антирадянську позицію.

Слід зазначити, що на початку 1920-х років лідер Української військової організації (УВО) Євген Коновалець сподівався на підтримку радянської України у боротьбі проти польського режиму і встановив контакти з окремими представниками уряду УСРР²⁵. Проте з часом УВО зрозуміла, що співпраця з радянською владою є неможливою, оскільки більшовицьке керівництво переслідувало свої власні інтереси та не мало наміру допомагати українській національній революції. УВО зосередилася на боротьбі з польською владою на території Західної України, а пізніше на боротьбі з радянською владою. Зрештою, для більшовицького уряду УВО була ідеологічним ворогом.

Створена 15 травня 1927 р. Українська партія праці (УПП) дотримувалася радянофільства, вважаючи що радянська Україна є “державним П’ємонтом”, навколо якого возз’єднаються усі українські землі. Слід зауважити, що більшовицьке керівництво України наприкінці 1925 р. проголошувало підтримку політичним течіям та групам, які “не йдуть на угоду з урядами і з активними, ворожими СРСР капіталістичними силами Західної України”²⁶. Радник поважного представництва СРСР у Варшаві М. Лебединець у листі від 14 листопада 1926 р. писав про необхідність щомісячної фінансової підтримки щодо організації роботи “по розкладу УНДО, еміграції, радикалів, як також підтримки кооперації і шкільництва”²⁷.

Однак радянське керівництво ставилося з недовірою до галицьких політиків, тому початкові плани фінансової підтримки Є. Петрушевича і Є. Коновальця були відкинута.

Більшовицьким керівництвом використовувався сам факт створення УСРР. Після Ризького миру у серпні 1921 р. відбувся обмін дипломатичними місіями між Польщею і УСРР²⁸. У жовтні 1921 р. представником УСРР в Польщі був призначений Олександр Шумський. Виступаючи із пропозицією створити українське посольство у Варшаві і консульства у Львові, Тернополі і Станіславі, Квірінг зазначав: “Жодною мірою ми не можемо залишитися байдужими до дальшої долі Галичини і захоплених у нас Волині та Холмщини”²⁹. Однак у серпні 1923 р. консулати і дипломатичні служби радянської України були об’єднані з апаратом союзного наркомату закордонних справ, і з 20 вересня апарат НКЗС УСРР був ліквідований³⁰.

Незважаючи на політику перетворення радянської України у провінцію більшовицької імперії, радянський уряд активно впливав на місцеве населення Східної Галичини. Пропагувалася ідея визволення українців з-під влади Польщі та возз’єднання їх з радянською Україною³¹. Активно цьому сприяло відкрите у 1928 р. радянське консульство у Львові (голова націонал-комуніст Ю. Лапчинський).

Слід зауважити, що територія західних областей України більшовицьким керівництвом розглядалася як плацдарм для поширення “світової соціалістичної революції”. Особливо ця ідея актуалізувалася під час радянсько-польської війни 1920–1921 рр. У кінці грудня 1920 р., на VIII Всеросійському з’їзді рад В. Ленін стверджував про те, що у воєнно-стратегічному сенсі дії радянської держави будуть наступальними³². З укладенням Ризького мирного договору радянський уряд не відмовився від ідеї експорту комунізму в Європу, хоча і проголошував концепцію “мирного співіснування”. Уряди західних країн усвідомлювали те, що це є радянським тактичним ходом, щоб відволікти увагу від спроб експортувати революцію в

²⁵ Соляр І. Радянофільство у Західній Україні (1920–ті рр.). *Український історичний журнал*. 2009. № 1. С. 56. URL: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2009/1/5.pdf> 12.06.22 (дата перегляду: 07.05.2023).

²⁶ Там само. С. 58.

²⁷ Там само. С. 60.

²⁸ Овсій І. О. Зовнішня політика України. Київ, 1999. С. 191.

²⁹ Павлюк О. В. Радянофільство Є. Петрушевича: переконання чи вимушеність? *Український історичний журнал*. 1997. № 3. С. 116

³⁰ Кульчицький С. Комунізм в Україні. К., 1996. С. 298–299.

³¹ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛЮ). Ф. 1: Львівське воєводське управління. Оп. 52. Спр. 728: Інформація Міністерству иностранных дел о политике советского правительства в отношении украинских научных учреждений в Западной Украине. Арк. 3.

³² Галенко О. І., Камінський Є. Є. та ін. Нариси з історії дипломатії України. Київ, 2001. С. 400–401.

Західну Європу³³. Зокрема, 30 травня 1921 р. під керівництвом Троцького у Москві відбулося таємне засідання Революційної військової ради, на якому розглядалась можливість продовження війни з Польщею³⁴. Польська поліція повідомляла про підготовку більшовиками повстання на всій території Польщі з метою повалення існуючого політичного режиму³⁵.

Очільник уряду УСРР Х. Раковський озвучив плани більшовицького керівництва: “Ми мусимо збудувати троянського коня, за допомогою якого ввеземо комунізм у буржуазну твердиню [...]”³⁶. До такого “троянського коня” відносилися як більшовицькі осередки на польській території, так і діяльність, фінансованих Москвою, широкої мережі радянських агентів. Зокрема, польська поліція звітувала, що кошти для комуністів в Східній Галичині направлялися з Москви і Берліна.

Комуністичний інтернаціонал був важливим інструментом Москви для впливу на комуністичні партії та організації в різних країнах світу. Третій конгрес Комінтерну, який проходив у червні-липні 1921 року, встановив ряд організаційних принципів, що поклали початок формуванню централізованого апарату Комінтерну як єдиної міжнародної організації. Основна мета діяльності полягала у перетворенні організації на дієву організацію, що керувала би “повсякденною загальною боротьбою революційного пролетаріату всіх країн”³⁷. Комуністичним партіям рекомендувалося зміцнювати зв’язки з Виконкомом Комінтерну та перетворюватися на національні секції єдиної міжнародної партії.

У лютому 1921 року, шляхом співпраці з Комуністичної Партії (більшовиків) України та українськими секціями в інших країнах світу, було створено закордонний комітет з метою надання допомоги Комуністичній Партії Східної Галичини (КПСГ). За його пропозицією, на нараді представників закордонних організацій КПСГ, що відбулася 30 грудня 1921 року у Празі, було сформовано Закордонне бюро допомоги партії³⁸. У статуті визначалася його мета надавати “технічну, матеріальну і літературну допомогу комуністичній партії Сх. Галичини. ... 5. Обсяг праці. ЗБД політично і технічно керує всіма видавництвами КПСГ за кордоном. ... 6. Політична робота. ЗБД провадить політичну роботу тільки таку, яка зв’язана з виданням “Н.П.”, “Н.С.” і “Ком. Бібліотеки”, провадячи її в дусі інструкцій ЦК КПСГ, або в загальних директив Комінтерна. 7. Контроля фінансів. Всю фінансову контролю ЗБД переводить ЦК КПСГ, через свого відпоручника. ... 8. Відносини з краєм. У всій своїй праці ЗБД цілком підлягає вказівкам і директивам ЦК КПСГ, як в справах технічних, так і в справах політичних (зв’язаних з видавництвами) і взагалі у всіх справах організаційного характеру”³⁹. Радник поважного представництва СРСР у Варшаві М.Лебединець в одному з листів писав про щомісячну фінансову підтримку галицьких комуністів у розмірі 1500 доларів⁴⁰. Активна фінансова підтримка КПСГ дозволяла їй розгорнути активну діяльність у краї.

За сприянням радянського уряду на території Польщі активно розповсюджувалися більшовицькі агітаційні матеріали (“Наша правда”, “Українське життя”, “Селянська правда”, радянські “Правда”, “Известия”, серія книжок “Комуністична бібліотека КПСГ”, молодіжний

³³ Кульчицький С. Комунізм в Україні. Київ, 1996. 400 с.

³⁴ Воєнні приготування совітів. *Український вістник*. 1921. 3 липня.

³⁵ Державний архів Івано-Франківської області (далі ДАІФО). Ф. 68: Станіславське воєводське Управління державної поліції, місто Станіслав. Оп. 2. Спр. 12. Арк. 2.

³⁶ Раковський про большевицьку тактику. *Діло*. 1923. 1 травня.

³⁷ История Коммунистического Интернационала 1919–1943 : Документальные очерки / [отв. ред. А. О. Чубарян]; Ин-т всеобщей истории. Москва : Наука, 2002. С. 13–14.

³⁸ Тимошенко В. І. Діяльність Закордонного бюро допомоги КПЗУ. *Актуальні проблеми історії КПЗУ*. Львів, 1990. С. 95.

³⁹ Центральний державний архів громадських об’єднань України. Ф. 6: Центральний Комітет Комуністичної партії Західної України. Оп. 6–1. Спр. 20. Арк. 126–127.

⁴⁰ Соляр І. Радіофільство у Західній Україні (1920–ті рр.). *Український історичний журнал*. 2009. № 1. С. 60. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104876/05-Solyar.pdf?sequence=1> (дата звернення: 07.05.2023).

журнал “Наш стяг”, “Бібліотечка комуністичної молоді” тощо⁴¹, які завозилися, зокрема, у листах з Америки, або їх ставили у польські легальні видання⁴². “Наше життя” і “Воля народу” фінансувалася радянським керівництвом. Пропаганда комунізму як “світлого майбутнього” надійно приховувала агресивну сутність концепції “світової революції”⁴³. Так 7 листопада 1922 р. на урочистих зборах, присвячених жовтневій революції, на які були запрошені дипломатичні представники Польщі, Й. Якір заявив: “Якщо держави, які відокремлюють Росію від Німеччини не пропустять через свою територію хліб з Росії в Німеччину, радянській Росії доведеться прокласти собі шлях багнетами”⁴⁴.

З метою поширення комуністичних ідей у Східній Галичині більшовицькі очільники активно використовували політику непу і політику коренізації. Х. Раковський зазначав, що “за кордоном, десятки мільйонів Українців дивляться на нас, на кожний наш крок”⁴⁵. У своїх пропагандистських зусиллях радянський уряд використовував гасла соціальної справедливості та національного визволення. За даними радянських військових звітів, на початку 1920-х років, території прикордоння з УСРР часто зазнавали змін у зв’язку з тим, що там активно поширювалася більшовицька ідеологія⁴⁶. Не спромігшись силою захопити Польщу, радянські керівники за допомогою пропаганди українізації на Західній Україні намагались схилити західноукраїнське населення на свій бік і використати його в майбутньому при збройній інтервенції на Захід⁴⁷. У газеті “Діло” зазначалося: “Незалежно від виконання ухвал і введення їх в життя, не має сумніву, що вони будуть засобом поширення комуністичної пропаганди, будуть змагати до викликання на сході (Польщі) ірреденти української та білоруської”⁴⁸. Також курс на коренізацію стосовно поляків, які залишилися на території СРСР був маневром, що мав послабити опір владі, посилити революціонізуючий вплив на ситуацію в самій Польщі.

Протоколи політбюро свідчили про те, що ЦК КП(б)У був маріонетковим органом: “інформувати Москву” (10.01.1923 р.); “зв’язатися з Москвою” (02.03.1923 р.); “з’ясувати у НКЗС РСФРР” (12.04.1923 р.); “запитати ЦК РКП(б)” (03.04.1925 р.)⁴⁹. Газета “Діло” писала, що політика українізації була виключно тактичним кроком, оскільки більшовицький уряд намагався “зберігати позори окремої державності” і повертатися до русифікаційних методів царату поступово, по мірі опанування ситуації царату⁵⁰. Також існувала для більшовицького керівництва небезпека поширення загрози “петлюрівщини” за умов поширення ідей захисту українського питання у Східній Галичині⁵¹. Намагання більшовицького керівництва продемонструвати справедливе вирішення національного питання нівелювалося теорією і практикою російської великодержавності.

КП(б)У залишалася маріонеткою в руках Москви, а політика українізації була використана лише як тактичний крок для збереження позорів окремої державності, після чого були введені русифікаційні методи зразку царського режиму. Шляхом втілення своєї імперсько-комуністичної доктрини, більшовицьке керівництво перетворювало взаємовідносини між радян-

⁴¹ Гарматюк М. О. Поширення революційних ідей на Волині в період революційного піднесення (1921–1923 рр.). *Український історичний журнал*. 1969. № 9. С. 47.

⁴² ДАІФО. Ф. 2: Станіславське воєводське управління, м. Станіслав. Оп. 1. Спр. 20. Арк. 30.

⁴³ Галенко О. І., Камінський Є. Є. та ін. Нариси з історії дипломатії України. Київ, 2001. С. 397–398.

⁴⁴ Єременко Т. І. Політичні та дипломатичні відносини радянської України з Польською Республікою (1921–1923 рр.). *Український історичний журнал*. 1998. № 4. С. 60.

⁴⁵ До історії признання Східної Галичини Польщі. *Діло*. 1923. 11 вересня.

⁴⁶ Российский государственный военный архив (далее – РГВА). Ф. 25899: Управление Украинского военного округа. Оп. 3. Ед. хр. 510. Л. 34.

⁴⁷ Шкідливі настрої. *Діло*. 1923. 28 квітня.

⁴⁸ Між двома огнями. *Діло*. 1923. 7 серпня.

⁴⁹ Захожай З. В. Документи ЦДАГО України про політику більшовицького керівництва щодо західноукраїнських земель (1921 – 1939 рр.). *Архіви України*. 2000. № 4–6. С. 68.

⁵⁰ Акція і реакція. *Діло*. 1923. 3 травня.

⁵¹ Совітські настрої. *Діло*. 1923. 11 липня.

ською Україною та радянською Росією на боротьбу проти права українського народу на самовизначення⁵².

Своєю чергою, політика польського уряду в західних областях України, спрямована на полонізацію та асиміляцію місцевого населення, що втілювалося, зокрема, у забороні вживання термінів “Західна Україна” та “Східна Галичина” та їх заміні на термін “східні воєводства”, сприяла поширенню радянським настроїв⁵³. Переважна більшість польських політиків вважала Східну Галичину неподільною частиною Польщі⁵⁴. Польська преса писала, що якщо русини стануть українцями, то на міжнародній арені “засвідчували б як народ перед світом свою мовну і культурну єдність з українцями з державної Радянської України”⁵⁵. Очевидно, що така позиція створювала сприятливі можливості для радянської пропаганди з метою дестабілізації внутрішньої ситуації в Польщі, а також для “легітимізації” їх агресивних дій на міжнародній арені.

З метою поширення більшовицьких ідей у Галичині радянський уряд фінансував різноманітні політичні партії та громадські організації, серед яких виділялися КПЗУ, “Сельроб”, МОДР та КСМЗУ. Згідно з газетою “Діло”, комуністичні організації мали за завдання сприяти поширенню невдоволення серед населення та підтримувати заворушення. Комуністи витрачали значні кошти, користувалися послугами платних агентів та мали значний арсенал зброї⁵⁶.

Основним адептом більшовицького впливу в західних землях України залишалася КПСГ (з 1923 р. – Комуністична партія Західної України (КПЗУ), яка стояла на ідеї організації збройного повстання та таким чином приєднання західноукраїнських земель до радянської України⁵⁷. Для поширення комуністичних ідей на селі КПЗУ потребувала легальну організацію. У жовтні 1926 року було створено товариство “Сельроб”, яке об’єднало дві партії: “Народна воля” (Східна Галичина) та “Селянський союз” (Волинь). Метою цього об’єднання було поширення комуністичних ідей на селі. Утворення “Сельробу” дало можливість ліворадикальним організаціям легально впливати на діяльність таких культурно-просвітніх організацій, як “Просвіта”, “Рідна школа”, “Луг”, кооперативи та ін. У четвертому кварталі 1926 р. Міністерство внутрішніх справ Польщі повідомило Станіславівському воєводському управлінню державної поліції про те, що комуністи, використовуючи читальні, бачили можливість обговорення важливих суспільно-політичних питань та формування громадської думки в українських селах⁵⁸. У повітах Станіславівського воєводства, зокрема в Снятинському, Косівському та Коломийському, товариство “Сельроб” підпорядкувало своєму впливу 6 кооперативів і 24 читальні “Просвіти”⁵⁹. М. Лебединець пропонував фінансово підтримати Українське педагогічне товариство “Рідну школу”, “Просвіту”, планувалася допомога на будівництво “Народних домів”, створення бібліотек і т. п. Фінансова допомога надавалася також кооперативним організаціям з огляду на їх важливу роль у господарському житті краю. Зокрема, йшлося про підтримку кооперативних банків у Ковелі, Станіславові, Львові, Рівному та інших містах. З метою посилення власних позицій радянське керівництво також організовувало допомогу постраждалим українцям під час повені. Зокрема, до Львова у 1925 р. відправили близько 22 вагонів пшениці⁶⁰. На

⁵² Церковна В. Г. Українсько-російські відносини у 1919–1922 рр.: національно-державний аспект : автореф. дис. канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2002. С. 15–16.

⁵³ Сливка Ю. Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920–1939). Київ : Наукова думка, 1985. С. 124.

⁵⁴ РГВА. Ф. 25899: Управление Украинского военного округа, оп. 3 Разведывательный отдел. Ед. хр. 536. Л. 133.

⁵⁵ Сливка Ю. Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920–1939). Київ : Наукова думка, 1985. С. 107.

⁵⁶ Більшевизм у Польщі. *Український вістник*. 1921. 3 липня.

⁵⁷ Історія Львова в документах і матеріалах: Збірник документів і матеріалів. Київ, 1986. С. 179.

⁵⁸ Васюта І. Селянський рух на Західній Україні в 1919–1939 рр. Львів, 1971. С. 87.

⁵⁹ Васюта І. Національно-визвольний рух у Західній Україні (1918–1939 рр.). *Український історичний журнал*. 2001. № 6. С. 53.

⁶⁰ Тхор В. І. Відображення у збірниках документів та матеріалів боротьби трудящих західноукраїнських земель за возз’єднання з Радянською Україною. *Український історичний журнал*. 1979. № 8. С. 139–140.

фоні польської політики нехтування правами і свободами українців така позиція більшовицького уряду, мала створити позитивний імідж УСРР серед місцевого населення.

Активну діяльність в Східній Галичині провадили діячі МОДРу (Міжнародна організація допомоги борцям революції). Організація була створена 1922 р. рішенням 4-го Конгресу Комінтерну і надавала грошову й матеріальну допомогу засудженим комуністам. Польські силові структури здійснювали активну боротьбу проти діячів цієї організації. Зокрема, документи слідчого відділу Станіславського воєводського управління поліції за 1939 рік свідчать про ув'язнення М. Мельника, який був заарештований у листопаді 1939 року та пізніше, співпрацюючи з поліцією, допоміг розпізнати діячів Комуністичної партії Західної України (КПЗУ) та МОДРу за фотографіями⁶¹. У кінці 1930-х років вплив МОДРу в Східній Галичині значно зменшився, і організація фактично перестала діяти.

Комуністичний союз молоді Західної України (КСМЗУ) був створений на конференції комсомольських гуртків Галичини, яка відбулася в Станіславові в жовтні 1923 р. Керівництво організації було покладено на Комуністичну партію Західної України (КПЗУ), а головною метою було пропагування ліворадикальних ідей серед молоді. У другій половині 1921 р. гурток Галицької комуністичної молоді зайнявся виданням легального віденського видання “Наш стяг”, який став першим молодіжним комуністичним органом преси на західній Україні⁶². Використовуючи засоби преси, організація подавала “дозовану інформацію”, в тому числі дезінформацію в поєднанні з великим викривленням подій, подачу припущень, особистих думок та вибіркового, корисних для радянської пропаганди, фактів тощо. КСМЗУ був важливим фактором у формуванні лівої опозиції на західній Україні у 20-х рр. ХХ ст.

Більшовицький уряд використовував різноманітні можливості для поширення своєї пропаганди в межах Польщі та за її межами. Зокрема, через створення агентурної мережі. На думку радянських діячів, агентура відіграла велику роль як у військовий, так і у мирний час. Інструкції, що містили принципи радянської розвідувальної діяльності, були розроблені улітку 1920 р. Вони підтверджували необхідність створення агентурної мережі, що дозволить проводити ефективну пропаганду, здійснювати розвідувальні дії, контролювати ситуацію на теренах діяльності та взаємодіяти зі збройними формуваннями⁶³. Ці інструкції свідчать про те, що радянське керівництво бачило в агентурній діяльності один з ключових інструментів здійснення своєї політики та забезпечення внутрішньої безпеки країни.

Агентурну мережу активно формували та розвивали відповідні органи радянської влади. Поява радянських агентів на території Польщі була спричинена репатріаційною акцією, яку було здійснено відповідно до Ризького мирного договору⁶⁴. Відповідно до інформації, зазначеної в джерелі⁶⁵, радянські агенти здійснювали доставку до Польщі значної кількості газет та літератури на українській мові з комуністичним або ворожим Польщі суспільним змістом. Реемігранти, які діяли в ролі агентів, володіли різними методами ухилення від контролю та перегляду речей при перетині кордону, що дозволяло їм ввозити пропагандистську продукцію в країну.

Крім того, деякі радянські агенти прибували до Польщі з Відня з метою підготовки революційних дій в країні⁶⁶. Радянські агенти, які діяли в Польщі, отримували документи на інші прізвища, які вироблялися на території інших країн, що дозволяло їм вільно перетинати кордон⁶⁷. Агенти, яких вербували більшовики, включали в себе місцевих жителів, які надавали розвідувальну інформацію, а також доносили про певні події. Їхні послуги оплачувалися, а

⁶¹ ДАІФО. Ф. 68: Станіславское воєводское управление государственной полиции. Оп. 2. Спр. 394. Арк. 11.

⁶² Дашкевич Я. Р. Підпільна преса Комуністичної спілки молоді Західної України (1922–1938 роки). *З історії західноукраїнських земель*. Вип. 5. Київ, 1960. С. 138.

⁶³ РГВА. Ф. 102: Управление Армиями Юго-Западного фронта. Оп. 8. Ед. хр. 9. Л. 76.

⁶⁴ ДАІФО. Ф. 2: Станіславське воєводське управління, м. Станіслав. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 3.

⁶⁵ З історії революційного руху у Львові 1917–1939. Документи і матеріали. Львів, 1957. С. 92.

⁶⁶ Там само.

⁶⁷ ДАІФО. Ф. 68: Станіславское воєводское управление государственной полиции. Оп. 2. Спр. 23. Арк. 13.

вербування відбувалося через спецоргани⁶⁸. Крім того, серед більшовицьких агентів були і місцеві чиновники.

Агентурні кадри, які набиралися для здійснення розвідувальної та агітаційної роботи, проходили навчання на території радянської України. Наприклад, у місті Одесі функціонували політичні курси, які готували кадри для здійснення агітаційної роботи за кордоном. У 1921 р. ці курси успішно закінчили 360 слухачів, з яких 70% склали комуністи. Серед слухачів були представники різних національностей, такі як українці, поляки, чехи, румуни та євреї. Після закінчення курсів, багато з них були вислані за кордон, включаючи Польщу, для здійснення агітаційної роботи⁶⁹.

У польських поліцейних звітах вказувалося: “Більшовики масово висилають агентів з метою шпигунства, а також для налагодження контактів з місцевими комуністами. Першим способом є висилання жінок на торг у Підволочиськ, навіть далі вглиб краю і вони не зустрічають жодних перешкод, оскільки ріку Збруч можна цілком у кожному місці перейти вброд, а прикордонна сторожа у кількості двох військових на декілька кілометрів не в змозі запобігти переходам. Іншим способом є еміграція з-за кордону. Серед емігрантів можуть перебувати десятки більшовицьких агентів”. Еміграційне агентство “Ніаг” надавало можливість в’їзду до країн за кордоном великій кількості більшовицьких емісарів, які виконували розвідувальні завдання⁷⁰. У зв’язку з цим, Станіславське воєводське управління державної поліції неодноразово доводило до загального відома про діяльність шпигунських угруповань, в яких під час арештів вилучали різноманітні засоби для проведення розвідувальних дій⁷¹.

Українська преса також згадувала про діяльність радянської агентури. Наприклад, журнал “Український вістник” зазначав: “Чимраз численніші рапорти, які надходять до цивільних і військових властей, стверджують існування на східних окраїнах широкої большевицької організації, яка рекрутується переважно з напливового елемента. Змаганням тої організації є викликування заворушень і підтримування ферменту. Праця ведена з великим накладом матеріальних засобів та заосмотрена в значні кадри платних агентів, як також велику кількість зброї. З боку уряду звернено на це увагу, однак здається, що до тепер приноворені заходи не вистарчають в повні⁷². Згідно з повідомленнями газети “Діло”, радянські агенти, маючи значні кошти та навіть великий арсенал зброї, докладали всіх зусиль, щоб сприяти поширенню невдоволення діями польської влади⁷³. Повідомлялося про появу “узброєних ватаг у Східній Галичині під заголовком “Стихийний повстанчий рух у Східній Галичині”. Совітська преса твердить, що ті ватаги, це вияв протесту цілого українського народу⁷⁴. Про “чисельні страйки, які мають місце в останній час... непевний і часами антипольський настрої з виразним комуністичним забарвленням у деяких місцевостях на східному кордоні⁷⁵ повідомляли польські офіційні органи. На думку поліцейних служб Польщі, “у січні 1922 року радянський уряд, через більшовицькі місії скуповував збіжжя у Польщі для його зерна в Росію. Цим самим радянський уряд намагався викликати штучну нестачу зерна, або, принаймні, його подорожчання і цим самим спровокувати невдоволення частини населення Польщі⁷⁶. Отже, радянське керівництво створило мережу агентів та інформаторів з метою збурення ситуації в Східній Галичині, яку вважали перспективним регіоном для поширення соціалістичної революції в Європі. Радянські агенти поширювали пропагандистські матеріали, залучали місцевих мешканців до просування ідеології та спровокували антипольські настрої.

⁶⁸ РГВА. Ф. 25899: Управление Украинского военного округа. Оп. 3. Ед. хр. 317. Л. 115.

⁶⁹ ДАІФО. Ф.2: Станіславське воєводське управління, м. Станіслав. Оп. 1. Спр. 39. Арк. 36.

⁷⁰ Там само. Ф. 68: Станіславское воєводское управление государственной полиции. Оп. 2. Спр. 22. Арк. 1.

⁷¹ Там само. Спр. 12. Арк. 4.

⁷² Большевизм в Польщі. *Український вістник*. 1921. 3 липня.

⁷³ Там само.

⁷⁴ Совітська преса про ватаги. *Діло*. 1922. 24 жовтня.

⁷⁵ ДАІФО. Ф. 2 Станіславське воєводське управління, м. Станіслав. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 13.

⁷⁶ Там само. Спр. 40. Арк. 49.

Таким чином, позиція радянського уряду у східногалицькому питанні у 1920-х рр. залежала від тогочасної політичної кон'юнктури. Однак незмінним залишалося прагнення експортувати “світову соціалістичну революцію” в Західну Європу. Організаційним центром для реалізації цього завдання був Комуністичний Інтернаціонал, що став інструментом впливу на комуністичні партії та організації в інших країнах. Основним адептом більшовицького впливу на західноукраїнських землях залишалася Комуністична партія Східної Галичини (з 1923 р. – Комуністична партія Західної України), яка стояла на ідеї організації збройного повстання та таким чином приєднання цих теренів до радянської України. Під контролем КПЗУ був “Сельроб”, Комуністичний союз молоді Західної України.

Радянське керівництво використовувало активні форми інформаційно-психологічного впливу на населення Східної Галичини. Основними напрямками та способами пропагандистсько-інформаційних технологій більшовицького керівництва у 20-х рр. ХХ ст. були: маніпулювання східногалицьким питанням на міжнародній арені з метою послаблення геополітичного значення Польщі та здобуття підтримки політичних діячів Східної Галичини; поширення радянської пропагандистської літератури, у якій подавалася спотворена інформація про соціально-економічну і національно-культурну політику більшовиків в Україні; запровадження широкої агентурної мережі, фінансованої Москвою не тільки з пропагандистською метою, але й для створення “керованого хаосу” через страйки та селянські виступи. Радянські агенти поширювали агітаційні матеріали, залучали місцевих мешканців до пропагандистської діяльності, провокували антипольські настрої. В умовах політики колонізації та асиміляції українців в Польщі агітація на пропагування радянської форми державності знаходила відклик у Східній Галичині. Таким чином, радянські пропагандистсько-інформаційні заходи були спрямовані на дезорганізацію та дезорієнтацію населення Східної Галичини, на вплив щодо його емоційного та психологічного стану; зміну суспільної думки в інтересах більшовицького керівництва. Про зацікавленість більшовицького уряду даним регіоном свідчить активне фінансування як ліворадикальних партій, так і просвітницьких та кооперативних організацій Східної Галичини.

Слід зауважити, що і в сучасній Російській Федерації застосовують прийоми дезінформації та викривлення інформації для інформаційно-психологічного впливу на населення Росії. Російський уряд продовжує політику царського і радянського режимів на дестабілізацію внутрішньополітичного становища України через створення системи агентів, підкупу політичних діячів тощо.

На наш погляд, наукові дослідження, які будуть актуальними, включатимуть аналіз методів відбору агентів для роботи за кордоном, особливості процесу навчання та професійної підготовки більшовицьких агентів, вивчення конкретних прикладів індивідуальних особливостей роботи агентів та обсяг фінансування розвідувальної діяльності УСРР в Польщі.

THE SOVIET PROPAGANDA AND AGITATION ACTIVITIES IN EASTERN GALYCHINA IN THE 1920 S.

Tamara HALYTSKA-DIDUKH

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Department of History of Ukraine and Methods of Teaching History
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: tamara.halytska@pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0950-5182*

Summary

The scientific article highlights the propaganda and agitation activities of the Bolshevik leadership of the USSR and RSFSR in Eastern Galicia in the 1920 s. The position of the Soviet government depended on the current political situation. However, the desire to export the “world socialist revolution” to Western Europe remained unchanged. The organizational centre for the implementation of this task was the Communist International, which became an instrument of influence on communist parties and organizations in other countries. The Communist Party of Eastern Galicia (since 1923 – the Communist Party of Western Ukraine)

remained the main adept of Bolshevik influence in Western Ukrainian lands, which stood on the idea of organizing an armed uprising and thus joining these territories to Soviet Ukraine. Under the control of CPWU was "Selrob", the Communist Union of Youth of Western Ukraine.

It has been proven that propaganda and information measures are non-contact, they are not directly related to bloodshed, but they have a significant impact on the destruction of public psychology. The Soviet leadership used active forms of informational and psychological influence on the population of Eastern Galicia. The main directions and methods of propaganda and information technologies of the Bolshevik leadership in the 1920s were: manipulation of the Eastern Galician issue in the international arena with the aim of weakening the geopolitical importance of Poland and gaining the support of political figures of Eastern Galicia; the spread of Soviet propaganda literature, which provided distorted information about the Bolsheviks' socio-economic and national-cultural policy in Ukraine; the introduction of a wide agent network financed by Moscow not only for propaganda purposes, but also to create "controlled chaos" through strikes and peasant demonstrations. Soviet agents distributed propaganda materials, involved local residents in propaganda activities, and provoked anti-Polish sentiments. Thus, Soviet propaganda and information measures were aimed at disorganization and disorientation of the population of Eastern Galicia, at influencing their emotional and psychological state; changing public opinion in the interests of the Bolshevik leadership.

Keywords: Eastern Galicia, propaganda, disinformation.

REFERENCES

- Aktsiia i reaktsiia. *Dilo*. 1923. 3 travnia.
- Bilshevyzm u Polshchi. *Ukrainskyi vistnyk*. 1921. 3 lypnia.
- Vasiuta I. Natsionalno-vyzvolnyi rukh u Zakhidnii Ukraini (1918–1939 rr.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2001. № 6. S. 35–64.
- Vasiuta I. Selianskiy rukh na Zakhidnii Ukraini v 1919–1939 rr. Lviv, 1971. 222 s. (in Ukrainian).
- Voieni pryhotovannia sovitiv. *Ukrainskyi vistnyk*. 1921. 3 lypnia (in Ukrainian).
- Halenko O. I., Kaminskyi Ye. Ie. et ets. *Narysy z istorii dyplomatii Ukrainy*. K., 2001. 736 s. (in Ukrainian).
- Harmatiuk M. O. Poshyrennia revoliutsiinykh idei na Volyni v period revoliutsiinoho pidnesennia (1921–1923 rr.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 1969. № 9. S. 46–49 (in Ukrainian).
- Hetmanchuk M. *Ukrainske pytannia v radiansko-polskykh vidnosynakh (1920–1939 rr.)*. Lviv : Svit, 1998. 428 s. (in Ukrainian).
- Husak R. Livoradykalnyi rukh Skhidnoi Halychyny ta Zakhidnoi Volyni mizhvoiennoho periodu. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser.: Istorii*. 2014. Vyp. 2, ch. 3. S. 51–56 (in Ukrainian).
- Dashkevych Ya. R. Pidpilna presa Komunistychnoi spilky molodi Zakhidnoi Ukrainy (1922–1938 roky). *Z istorii zakhidnoukrainskykh zemel*. Vyp. 5. K., 1960. S. 136–152 (in Ukrainian).
- Denysiuk S. H., Korniienko V. O. Imidzh Ukrainy u vnutrishno i heopolitychnykh kontekstakh suchasnosti. *Zhytomyr–Kyiv–Krakiv : FOP Yeveniuk O. O.*, 2014. Vyp. 4. S. 93–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spup_2014_4_13 (in Ukrainian).
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 2: Stanislavske voievodske upravlinnia, m. Stanislav. Op. 1. Spr. 5. 23 ark.
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 2: Stanislavske voievodske upravlinnia, m. Stanislav. Op. 1. Spr. 6. 13 ark.
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 2: Stanislavske voievodske upravlinnia, m. Stanislav. Op. 1. Spr. 20. 77 ark.
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 2: Stanislavske voievodske upravlinnia, m. Stanislav, Op. 1. Spr. 39. 50 ark.
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 2: Stanislavske voievodske upravlinnia, m. Stanislav, Op. 1. Spr. 40. 57 ark.
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 68: Stanislavske voievodske Upravlinnia derzhavnoi politsii, misto Stanislav. Op. 2. Spr. 12. 20 ark.
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 68: Stanislavskoe voievodske upravlenye hosudarstvennoi polytsyy. Op. 2. Spr. 22. 25 ark.
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 68: Stanislavskoe voievodske upravlenye hosudarstvennoi polytsyy. Op. 2. Spr. 23. 28 ark.
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 68: Stanislavskoe voievodske upravlenye hosudarstvennoi polytsyy. Op. 2. Spr. 394. Ark. 11.
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti. F.1: Lvivske voievodske upravlinnia. Op. 52. Spr. 728. 7 ark.

- Do istorii pryznannia Skhidnoi Hlychyny Polshchi. *Dilo*. 1923. 11 veresnia.
- Dokumenty vneshnei polityky SSSR. T. VI. 20 noiabria 1922 h.–31 dekabria 1923 h. / M-vo ynostr. del SSSR. M. : Hospolytyzdat, 1962. 672 s. [in Russian].
- Dokumenty y materyaly po ystorry sovetsko-polskykh otnoshenyi. M., 1966. T.4. Aprel 1921 h.-mai 1926 h. 560 s. [in Russian].
- Yeremenko T. I. Politychni ta dyplomatychni vidnosyny radianskoi Ukrainy z Polskoiu Respublikoiu (1921 – 1923 rr.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 1998. № 4. S. 56- 63 (in Ukrainian).
- Z istorii revoliutsiinoho rukhu u Lvovi 1917–1939. *Dokumenty i materialy*. Lviv, 1957 (in Ukrainian).
- Zaitsev O. Iu. “Oriientatsiia na Skhid” v ukrainskomu natsionalno-derzhavnytskomu tabori Halychyny (1920-ti rr.). *Chetvertyi mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. Isteriia. Ch. II : XX stolittia*. Odesa; K.: L., 1999. S. 499–505.
- Zakhidno-Ukrainska Respublika 1918–1923 : istoriia / kerivnyk avtor. kolektyvu y vidpovid. redaktor Oleksandr Karpenko. Ivano-Frankivsk : Siversiia, 2001. 628 s. (in Ukrainian).
- Zakhzhai Z. V. Dokumenty TsDAHO Ukrainy pro polityku bilshovytskoho kerivnytstva shchodo zakhidnoukrainskykh zemel (1921–1939 rr.). *Arkhivy Ukrainy*. 2000. № 4–6. S. 67–70.
- Zuliak I. Radianofilski vydannia pro diialnist “Prosvity” v Skhidnii Halychyni mizhvoiennoho periodu. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Isteriia*. Ternopil : Vydavnytstvo TNPU im. V. Hnatiuka, 2016. Vyp. 2. Ch. 2. S. 44–52 (in Ukrainian).
- Ystoria Kommunistycheskoho Ynternatsyonalu 1919–1943 : Dokumentalnye ocherky / Otv. red. A. O. Chubarian; Yn-t vseobshchei ystorry. M. : Nauka, 2002. 413 s. [in Russian].
- Isteriia Lvova v dokumentakh i materialakh : Zbirnyk dokumentiv i materialiv. K., 1986. 424 s. (in Ukrainian).
- Kuhutiak M.V. Isteriia ukrainskoi natsional-demokratii (1918–1929) T. 1. K. ; Ivano-Frankivsk. 2002. 536 s. (in Ukrainian).
- Kulchytyskyi S. Komunizm v Ukraini. K., 1996. 400 s. (in Ukrainian).
- Lytvyn M. ZUNR i Halytska SRR u heostratehii bilshovytskoi Rosii. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* : zb. nauk. pr. Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2009. Vyp. 18. S. 101–118 (in Ukrainian).
- Maksymovych M. Mediini aspekty “putinskoj” audiovizualnoi propahandy. *Tele- ta radiozhurnalistyka*. 2015. Vyp. 14. S. 195–202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2015_14_28. (data zvernennia: 10.04.2022).
- Mizh dvoma ohniamy. *Dilo*. 1923. 7 serpnia.
- Ovsii I.O. Zovnishnia polityka Ukrainy. K., 1999. 240 s. (in Ukrainian).
- Pavliuk O.V. Radianofilstvo Ye.Petrushevycha: perekonannia chy vymushenist. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 1997. № 3. S. 109–188 (in Ukrainian).
- Pyrih M. Livoradykalni syly u sabotazhnytskykh aktsiiah 1930 roku ta yikh naslidky. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Isteriia*. Ternopil: Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka, 2012. Vyp. 2. S. 77–83 (in Ukrainian).
- Rozumnyi M. M. Vyklyky natsionalnoho samovyznachennia : monohrafiia. K. : NISD, 2016. 196 s.;
- Sokyrska V. V. Ukrainska dyplomatychna misiia USRR pry Narodnomu komisariaty v spravakh natsionalnosti RSFRR. *Hrani: Naukovo-teoretychnyi i hromadsko-politychnyi almanakh*. 2015. № 7 (123). Lypen. S. 147–151 (in Ukrainian).
- Rakovskiy pro bolshevytsku taktyku. *Dilo*. 1923. 1 travnia.
- Rossyiskiy hosudarstvennyi voennyi arkhiv. F. 102: Upravlenye Armyiamy Yuho-Zapadnoho fronta. Op. 8 Ed. khr. 9. 95 l.
- Rossyiskiy hosudarstvennyi voennyi arkhiv. F. 25899: Upravlenye Ukraynskoho voennoho okruha. Op. 3. Ed. khr. 317. 197 l.
- Rossyiskiy hosudarstvennyi voennyi arkhiv. F. 25899: Upravlenye Ukraynskoho voennoho okruha. Op. 3. Ed. khr. 510. 78 l.
- Rossyiskiy hosudarstvennyi voennyi arkhiv. F. 25899: Upravlenye Ukraynskoho voennoho okruha. Op. 3. Ed. khr. 536. 467 l.
- Rublov O. Zakhidnoukrainska intelihentsiia u zahalnonatsionalnykh politychnykh ta kulturnykh protsesakh (1914–1939). K., 2004. 648 s. (in Ukrainian).
- Systemnaia ystoria mezhdunarodnykh otnoshenyi v chetyrekh tomakh. Sobytyia y dokumenty. 1918–2000 / Otv. red. A. D. Bohaturov. Tom pervyi. Sobytyia 1918–1945. M., 2000. 516 s. [in Russian].
- Slyvka Yu. Iu. Borotba trudiashchykh Skhidnoi Halychyny proty inozemnoho ponevolennia. K., 1973. 256 s. (in Ukrainian).
- Slyvka Yu.I u. Zakhidna Ukraina v reaktsiinii politytsi polskoi ta ukrainskoi burzhuzii (1920–1939). K. : Naukova dumka, 1985. 272 s. (in Ukrainian).

Sovitska presa pro vatahy. *Dilo*. 1922. 24 zhovtnia

Sovitski nastroi. *Dilo*. 1923. 11 lypnia.

Soliar I. Radianofilstvo u Zakhidnii Ukraini (1920–ti rr.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2009. № 1. S. 55–67. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104876/05-Solyar.pdf?sequence=1> (data zvernennia: 07.05.2023).

Terliuk I. Soiuz RSR yak forma realizatsii rosiiskoi imperskoi doktryny politychnoho pohlynannia Ukrainy: utvorennia i derzhavno-pravovyi status Ukrainskoi RSR. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnik"*. Seriya: *Yurydychni nauky*. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, 2022. № 4 (36). URL: <https://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-9-number-436-2022/union-ssr-form-implementation-russian-imperial> Terlyuk I. "The union of the SSR as a form of implementation of the russian imperial doctrine of the political absorption of Ukraine: formation and legal status of the Ukrainian SSR."

Tymoshenko V. I. Diialnist Zakordonnoho biuro dopomohy KPZU. Aktualni problemy istorii KPZU. Lviv, 1990. 232 s. (in Ukrainian).

Tkhor V. I. Vidobrazhennia u zbirnykakh dokumentiv ta materialiv borotby trudiashchykh zakhidnoukrainskykh zemel za vozziednannia z Radianskoiu Ukrainoiu. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 1979. № 8. S. 139–142. (in Ukrainian).

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy (TsDAHO Ukrainy). F. 6: Tsentrалnyi Komitet Komunistychnoi partii Zakhidnoi Ukrainy. Op. 6–1. Spr. 20. 127 ark.

Tserkovna V.H. Ukrainsko-rosiiski vidnosyny u 1919–1922 rr.: natsionalno-derzhavnyi aspekt : avtoref. dys.....kand. ist. nauk: 07.00.01 / Zaporizkyi derzh. un-t. Zaporizhzhia, 2002. 17 s.

Shkidlyvi nastroi. *Dilo*. 1923. 28 kvitnia.

Надійшла до редакції 3 березня 2023 р.